МАРША ДА ХЬО, КЕРДА ШУ!

ДЕРРИГАЧА МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО
(«Свет»)

ШОАТТА 1 ЯНВАРЬ 1966 шу
№ 1 (4169).
Мах 2 кап.

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

КОТАЛОНИЙ НОВКЪА

ХьатІакхаьчад керда шу! Укх деношка советски наха итогаш юшоашта карагІдаьнначун, белгалдоах дІахо кхоачащде деза керда декхараш. ДІадода хІара шу — из советски халкъо вай мехка коммунизм хьалъяра лоаттабеча къовсаме боаккха керда гІа ба. Иштта хилар чакхдаьнна семилетка тІеххьара шу а. Доккхал де йиш йолаш да вай карагІдаьннача толамех. КПСС ЦК мартовски сентябрьски Пленумий решенешца хьалхле а лелаеш, советски наха толамца кхоачашйир семилетка тІеххьарча шера план, иштта йиза кхоачашйир ворхІ шера план а. 1965 шу вай Даьхен историна юкъедера мехка политически, общественни, экономически вахаре доккхий хувцамаш даь шу а хинна. ДІадахача шера 8 процент тІакхийттай мехка ерригача промышленноста продукци. Планал дукха а совгІа арахийцад болат, мехкдаьтта, газ, кІор, машиностроительни продукци, халкъа эша товараш.

Къаьстта чІоагІа белгалдаьлар дІадаха шу Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхошта. СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указах Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республикана халкъа боахам дегІабоалабеча толамаш дахарах Ленина орден елар. Цунца дувзаденна республика промышленности юртбоахами дегІабоалабеча къаьстта доккхий толамаш даьхарашта Социалистически Къахьегама Турпал яха цІи, хІаьта промышленностеи юртбоахамеи хьалха латтарашта, Іилмаи культураи йоккхача группана орденаши медалаши еннай. Из вай халкъа вахарера дог тохадолийташ йола исторически событи я. Хьамсарча партена, Советски правительствана дег тІара баркал яхаш ба Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхой шоай къахьегама иштта боккха мах барах.

Даьхенна денна дош диза кхоачащдеш доккхий толамаш даьхад республика къахьегамхоша дІадахача шера. ЧІоагГІа дегІаенай экономикеи культуреи. Семилетка шерашка промышленни производства боарам шозза, мехкдаьтта даккхар — 3,9-зза, газ — хІама ца эшшаш ворхІазза, электроэнерги 72 процент дукхагІа яьккхай.

Мехкдаьтта чакхдоаккхача промышленносте технологически процессаш эргайоахаш тоаяра, производственни мощносташ шеръяра, бедалах кхы а дикагІа пайда эцара чотах мехкдаьтта чакхдаккхара боарам 60 процент лакхбеннаб. Чехка дегІайоагІа химически промышленность.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачаш а ей. дукхагча колхозаша, совхозаша, районаша хаоттама хьалаш во хиннадоллашехь а укх шера чІоагГІа хьувкъадаьд ялати кхыйола культураши, лакхъяьй хьайбай продуктивность. Ханал хьалха кхоачашйир ялат, шекара свекла, комсаш, баьца дaараш кийчдар паччахьалкхен план. Иштта тІеккхоачашйир паччахьалкхенга хьайбай продукташ йохкара план а.

ДІадахача шера Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхошта карагІдийнна толамаш кхы дукха а дувца йиш яр .Иштта цІераш яха йиш я промышленносте, юртбоахаме хьалха латташ, сийленца къахьегаш болча республика дукхача къахьегамхой:

Цхьабакъда, хоастаде йиш йолаш да хьатІакхаьча керда шу а. Из да пятилетка эггара хьалхара шу, КПСС XXIII съезд хургйола шу. Ший тайпара башхалонаш йолаш да 1966 шу. Пятилетка торо хулийтаргья вай мехка экономикеи культуреи цІенхаштта дегІайоалае, халкъа хьал-торо дІахо лакхъе.

Промышленность дегІайоалаяра къоастаяь капиталовложенеш эггара хьалхарча аргІанна дІайохийтаргья болх беш йола предприятеш технически эргаяьха тоаяргеи пусковой объекташ хьалъяьяхаргеи. Мехка тІакхетача материальнии финансовии ресурсаех дикка дакъа лаьттанцареи хьайбайи боахамаш дегІадоаладарга дІадохийтаргда. Юрта боахамера централизованни капиталовложенеш дукхагІа хургья, иштта кхы а.

.Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхой бІубенна ба хьамсарча парте кердача шера хьалхашка оттаду декхараш шоаш толамца кхоачашдергхиларах. КПСС XXIII съезда сийна шерра социалистически яхь а йоаржаяь, цар дош деннад кердача шера хьалхарча деношка денз сийленца къахьега пятилетка ханал хьалха кхоачашъяра.

Цхьабакъда, белгалдаккханза даргІац вай балха юкъе хІанз а цхьадола кхоачамбоацараш хилар. Республике я план кхоачаш ца еш йола- предприятеш, боахамаш. Дукха кхоачамбоацараш да гІишлош хьалъеча.

ХІанз хьалхашка латта керттера декхар да уж сихха юкъера дІадахара берригa низ тІабахийтар. Кердача шера хилийта йиш яц цхьаккха тІехьаюса предприятий, боахам. ДІахо кхетамца бе беза КПСС ЦК сентябрьски Пленума решенеш вахара юкъеяхьара болх.

Хьайбаш леладераш декхарийла ба дерригa хьайбаш лерттІа Іангара даха.

Колхозашка, совхозашка къаьстта теркам тІабахийта беза бІаьстанна дика кийчо яра. Боккъонца ремонт яь дІаоттае еза юртбоахама техника. Терко е еза дІахо лаьттан культура лакхъяра, хий дехкаш дола лаьтташ дукхагІа хилийтара.

Доккхий а бехктокхаме а декхараш да кердача шера вайна хьалхашка латтараш. ШерагІа йоаржае уж сийленца кхоачащдара социалистически яхь. Кердача коталонашка, новкъостий!

ЮРТАШКА ЙОХКАЧА ХІАМАЙ РОЗНИЧНИ МАЬХАШ ЛОХДАРАХ

КПСС ЦК-еи СССР Министрий Советои яьча решенех 1966 шера 1-ча январе денз юрташка паччахьалкхен рознични мaьхаш городашка долча рознични маьхий боараме хургдолаш лохдаьд шекара, кондитерски хІамашта, боамбе кІадашта, пазата хІамашта, кхыча товарашта.

Цу товарашта маьхаш лохдарах юрташка бахача наха шера лаьрхІача 400 миллион сом гаргга гІойле хургья.

(ТАСС).

Саид ЧАХКИЕВ.

ПАРТЕ ДОККХА СОВГІАТ

Долж вай, даха сов гІад.
Иллеш дергдац кІорда.
Парте доккха совгІат —
Ленина из орден
Еннай тахан вайна.
Балха болча наха.
Іуйре йоагІа тайна,
Тоалуш доагІа вахар.
Къаьна шу латт додаш,
ЦІенвах чу а этта,
Хьаькъал, денал, говзал
Дукха бІаргагойта.
ВІашка тоха пелаш!
Баккха бІайха ловца!

Керда шу да хьежаш,
НаІар санагІ лаьца.
Хьачудоал из, делаш,
Болар да цун атта.
Къаьна шу а дицдеш,
Лепаш дола седкъех.
Оаха дош лу хьона,
Дн ца доадеш цхьаккха,
Машар, нраз лорош,
Дика хьо чакхдаккха.
Долх вай, даха сов гІад.
Іуйре йоагІа тайна.
Парте доккха совгІат —
Орден еннай вайна.

СОВЕТСКИ ХАЛКЪАГА

КЕРДА ШУ ДАЬКЪАЛА ДУВЦАШ ХОАТТА МОАРШАЛ

Деза дай-мехкахой! Деза новкъостий!

Деза новкъостий, доттагІий!

Историе чу дода 1965 шу. Дикача уйланца накъдоаккх из советски халкъо. Из дар тІагІертта къахьийган беркатера болх баьи, керда коталонаш яьха а, керда хІамаш карагІдийнна а шу. 7 шера план толаме кхоачашъяьй промышленносте. Доккхал де йиш йолаш да вай из кхоачашъярах хьахиинарех. ДІадахача 7 шера шозза хІана яьяц аьнна дукхагІа хьаяьй промышленни продукци.

ДегІабенаб вай юрта боахам а. Колхозийи совхозийи къахьегамхоша тІеххоачашъяьй хьайбай продукташ яхара план. чуийцаб дика хьийкъа боамбий.

Кхы а дикагІа тоаденнад советски Іилмеи культуреи. БІубенна сигалъихад вай космос караерзаеш, хІаьта эггара хьалха космически кема чура яьссача космически арене араваьлар советски саг ва.

Вай общество дегІайоалаеча керда горизонташ хьайийлай КПСС Центральни Комитета мартовски сентябрьски Пленумаша. Сихха дІахьалхашкахьа ахара низ бола стимул кхаьчай вай мехка экономикага. Социалистически яхь дегІа а кхувлаш, турпалерча болхлой класс, сийлахьча колхозни ахархой, вай халкъа интеллигенци социализма совленех кхы а дукхагІа пайда эца гІерт, керда кхоачамаш оарцагІдоах, коммунистически общество хьалъяра ерригача участкашка керда толамаш доах. Кхы а дукхагІа чІоагІъеннай советски халкъа идейно-политически цхьоагІо.

Уйланца хьачулоацаргба вай, деза новкъостий, вай советски мохк, укх кердача шера дезача дийнахьа! Массанахьа а, Балтикера дена Тайжача океана йистошка кхаччалца, Къилбаседа Шен океанагара Къулбехьарча лоамашка кхаччалца вайна бІаргагу шерра хьалъеш латта гІишлоцаш, дегаш ураэтта а хьинар тІадахийта а беш бола болх.

Чакхдоала шу прогрессеи реакцеи низашта юкъе, социализманеи капитализманеи юкъе, паргІатон, къаман лоІама, дерригача дунен машара гадоахача халкъаштеи империалистически агрессораштеи юкъе лира къовсам лаьтта шу дар. Советски нах социальнии къамани Іазапа духьала къовсам лоаттабеча дерригача халкъашкахьа ба.

Коммунистически парте, Советски правительства, дерригача вай халкъо, шоай интернациональни декхар кхоачаш а деш, дизза новкъостал да а даьд, да а ду американски интервенташта духьала къонахчалца къовсам лоаттабеш долча вьетнамски халкъа. Хьалха латтача адамленна хов, Советий мохк массаза а паргІатои, демократе, социализма гІулакха тешаме новкъост хиналга а хургболга а, цо дунен халкъашта юкъера машари кхерамзлеи бахьан долаш къовсам лоаттабергболга а.

Деза дай-мехкахой!

ХІанз шо вІашагІкхийттад дезача цІей шун тІа, кхоачарагІа болча гаргарча нахаи доттагІаштеи, балха тІарча новкъостаншта юкъе. Массехк минот яьиначул тІехьагІа Кремлевски куранташа хоам бергба керда шу дІадолалуш хиларах. Цу миноташка шун уйлашка хургда дега деза дола гІулакхаш, вай социалистически Даьхен селханареи кхоанареи денош, вай берригa, боккха башха-дика советски дезал. Оаш из дезлергда коммунистически общество хьалъеча пионера сийлахь-йоккха исторически мисси шийна дІатІаийца шоай даймохк дагахьа а болаш.

ХьатІадоагІача шерара лоархІаме событи хургья Коммунистически парте XXIII-гІа съезд. Баха беагІача тайпара цунна накъабаха кийчлуш ба советски нах.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето, СССР-а Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР-а Министрий Совето цІенача дег тІара эггара дезагІа дола моаршал дайт шуга, деза новкъостийи доттагІийи, дегахь къоабал а беш ловца боаккх шоана хьатІадоагІача 1966 шера дика мел дар шоана хилар ловш!

, Кердача шераца чІоагГІа даькъала дувц оаха шо, заводийи фабрикайи, колхозий а совхозий а кхашкара къахьегамхой; шо, Іилма, культура, искусства деятелаш, советски халкъа машарера къахьегам лорабеш латта вай сийлахьча Гераащарча Низий бІухойи командираши; шо, тха деза кхалнах, тха башха-дика кагирхой; шо, революционни къовсамереи къахьегамереи тха деза ветеранаш!

Дег тІара даькъала дувц оаха дерригa сийлахь-доккха советски халкъ!

Вай Даьхен наІарел чухьа далда 1966 шу — дикеи толамеи мел дар дахьаш доагІа шу, вай мехка коммунизм хьалъяра котало гаргайоалаеш йолча кердача пятилетка хьалхара шу.

Советски халкъа цІерах оаха деза, вежарашха моаршал дохьийт социалистически мехкий сийлахь-йоккхача содружества халкъашка. Социалистически паччахьалкхений цхьоагІо ,чІоагІъяларца, социализми коммунизми хьалъеча керда толамаш дахарца белгалдалда хьатІадоагІа шу.

ДІайха моаршал да дунен халкъашта юкъерча болхлой классага, дерригача дунен тІарча къахьегамхошка, паргІато бахьан долаш, империализманеи колониализманеи духьала къонахчалца къовсам мел лоаттабераш ка!

ХьатІадоагІа шу хург а да, хила а деза социальни прогресси машари бахьан долаш лоаттабеча къовсаме керда коталонаш йоаха шу. Тхо дог тийша да: хьалха латтача адамлен низ кхоачаргба империалистически агрессораш юхакъовла, дунен тІом ца хилийта. Шолхача низаш ца къовсам лоаттабе вай хІаьта, дерригача дунен тІара машар бахьан долаш!

Дунен тІа гІолла гІа боахаш доагІа керда шу. ХІара советски дезала, хІара советски сага уж могаш-маьршаболаш, низех тоабенна, цар къахьегама толамаш доахаш, доккха нраз долаш хилда из керда шу.

Хоастам хилба вай сийлахь-доккхача халкъа — коммунизм бахьан долаш, машара духьа, адамлен прогресс бахьан долаш къовсам лоаттабечоа!

Хоастам хилба вай ленински партена — советски халкъа деналерча авангарда!

Керда шу даькъала хилда шун, кхы тІа а нраз хилда шун, деза новкъостий, доттагІий!

КПСС
ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА
СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ

СССР
МИНИСТРИЙ СОВЕТ

СЕМИЛЕТКА ТІЕХХЬАРЧА ШЕРА

Республика мехкдаьттахоша ханал хьалха, 28-ча декабре, кхоачашъяьй мехкдаьтта даккхара шера план, хІаьта мехкдаьттаца хьайоагІа газ яккхара шера план 26-ча декабре кхоачашъяьй цар. ДІадахача шера даьккхачул 27,3 процент дукхагІа да укх шера даьккха мехкдаьтта, хІаьта мехкдаьттаца хьайоагІа газ 44 процент дукхагІа я.

Ший ханнахьа бурув а теха скважинашкара мехкдаьтта хьадаккхарах, промыслай къаьнача майдашка дукха балхаш дарах вІаштІехьдаьлар уж лакха къахьегама толамаш даха.

Укх дІадахача шера мехкдаьтта тІоанаш тІа искусственни низ тІалоаттабарал совгІа, Хаян-Керте лакхерча мелашка хий чуахийта а доладир. Цо дикка совдаьккхар хьадоаккха мехкдаьтта. Хьадоаккха мехкдаьтта дукхагІа хилийтара керда методаш балха юкъе кхихьар. Царех я лакха давлени а йолаш скважинашта бурув тохача кислотни обработка яра метод, кхыяраш. Цул совгІа дукха геолого-технически мероприятеш юкъе дихьай къахьарча скважинаша беча балха юкъе, мехкдаьтти ларда тІа тампонажаш а еш, бизза алюминони порошокаx пайда а эцаш, мехкдаьттаца хьайоагІача газах бизза пайда эцара балха юкъе кхихьай ерригa резерваш, из бахьан долаш кхы тІа пайда ийцар 180 миллион кубически метр газах.

Цхьайтта бетта къахьегама овсарле лакхъеннай 1,8 процент, из бахьан долаш дукхагІа хиннад хьадоаккха мехкдаьттеи гази. МехкдаьтІагеи газагеи дІабода мах лохбарах паччахьалкхенна кходаь ахча 792 эзар сом да.

* * *

Семилетка тІеххьарча шера задани ханал хьалха кхоачашъяра социалистически яхье яьннача Нохч-ГІалгІай республика маькха пекарни промышленноста коллективаша толамца кхоачашдаьд тІаийца декхараш. Ткъаь пхелагІча декабре кхоачашъе лийрхІа валови продукци арахецара план барайттлагІча декабре кхоачашъяьй. Йисача хана арахецаргья 580 эзар сома маьха продукци.

Вай республикана Ленина орден яларо дегаш гІоздаьхача треста предприятей болхлоша кхы а къахьегама темпаш лакх а яь КПСС XXIII съезда сийленца накъа бахара 1966 шера хьалхарча квартала план съезд хьаеллача денга кхоачашъе лаьрхІад.

И. ЗАБЕЛИН,
Нохч-ГІалгІай маькха пекарне промышленноста треста управляющи.

* * *

Дикача къахьегама толамаща чакхдаьккхад семилетка тІеххьара шу Наьсарен «Электроинструмент» яхача завода коллективо. Шера план 28-ча декабре кхоачашъяьй. Планах лаьрхІачул совгІа арахийцар 40—47 эзар сома маьха продукци.

ДІадахача шера завода коллективо ерригa арахийца продукци 1,5 миллион совгІа сома маьха яр, хІаьта укх шера арахийца продукци 2 миллион совгІа сома я. Цу масалаша хьахьокх къахьегама темпаш дикка лакхъенналга.

Завода цехашта юкъе хьалхара моттиг яьккхачарех я механически цеха коллектив. Декабра 24-ча дийнахьа кхоачашъяьй цо шера план. ХІаьта шоллагІа моттиг а йоаккхаш 26-ча декабре шера план кхоачашъяьй литейни цеха болхлоша.

А. МАЛЬСАГОВ,
Наьсарен «Электроинструмент» яхача завода директор.

* * *

Наурски оросительни системай управлене инженерно-технически болхлоша йоккха къахьегама котало яьккхай.

Керттерча Наурско-Шелковский магистральни каналаи боахамий юкъарча сета каналаштеи итт ди ханал хьалха ремонт яь ялар управлене коллектив. Масса каналашка гІолла хий Іодоладелар.

Петр Игнатьевич Магрицкий инженер волча Ищорски оросительни участка коллективо тІехдика къахьийгар. Цар ловццача хана пхиъ гидросооруженена ремонт яь яьккхар.

Дика болх бир тха механизатораша Крылов Федора, Литвинов Петра, кхыбараша, хІара дийнахьа 150—170 процент кхоачашйора цар нормаш.

В. САБАНОВ,
Наурски оросительни системай управлене воккхагІа вола агроном.

СССР ЦСУ ХОАМАШ

Мехкдаьтта чакхдоахачеи газовии промышленноста болхлоша ханал хьалха кхоачашъяьй мехкдаьтта даккхара, газ яккхареи хьаяреи шера план. ДІадахача шераца нийсдича халкъа боахамга 9 миллион тонн е 9 процент дукхагІа кхоачаргда мехкдаьтта, газ — 19 миллиард кубически метр е 17 процент дукхагІа.

Яйгача промышленноста болхлоша ханал хьалха кхоачашъяьй продукце керттера тайпаш хьарара шера план. ТІехнахьа дувхаду пазата барзкъаш хьадара план 23 декабре кхоачашъяьй, ленах кІадаш дара — 24 декабре, зипаш— 25 декабре, даьреш — 27 декабре, боамбех даь кІадаш — 30 декабре, телата кога гІирс хьабар — 27 декабре.

Шера планал совгІа хьадергда 28 миллион квадратни метр кІадаш, 14 миллион квадратни метр даьреш, 10 миллион квадратни метр ленах даь кІадаш, 9 миллион квадратни метр зипаш, тІагІолла дувхаду 3 миллион пазата барзкъа, 7 миллион пар телата кога гІирс.

Бесаш долча металлурге болхлоша ханал хьалха кхоачашъяьй цІаста, цинк, никель, титан, магний, продукце дукха кхыдола тайпаш хьадара план.

Машинаькъа транспорта болхлоша ханал хьалха кхоачашъяьй мухьаш дІа-са кхахьара шера план. Ханал хьалха кхоачашъяьй кІор дІаувзара, мехкдаьтта мухьаш дІаувзара, Іаьржа металлаш, рудаш, минеральни удобренеш дІаувзара план.

Заданеш кхоачашъяьй мухьаш дІа-хьа кхухьача къахьегама овсарле лакхъярах уж дІа-хьа кхахьарга дІабода мах лохбарах.

Машинаькъаша шера планал совгІа дІа-хьа кхухьаргда 50 миллион тонн мухьаш.

ХIАРА ШУ—КОММУНИЗМ ХЬАЛЪЕЧА

☆☆ ☆☆ ☆☆

ХЬИНАР КХЫ ЛАЬГI ЦА ДЕШ БОЛХ БЕ ДIАХО А

ДIАДАХА 1965 шу — семилетка тIеххьара шу — вай республика къахьегамхоша белгалдаьккхад коммунистически общество хьалъеча ерригача участкашка башха-дика къахьегама толамаш дахарца.

Халкъа боахам дегIахувлача толамаш дахарах Нохч-ГIалгIай АССР-а Ленина орден а республика дуккхача къахьегамхошта Советски Союза орденаши медалаши а енна, партеи правительстваи лаккха мах баьб цар шоай хьинар ца кхедеш хьийгача къин. Цу совгIаташа болхлой, колхозхой, интеллигенце дегаш ураоттаду вай мехка коммунизма материально-технически база хьаяра гIулакха керда хIамаш дара.

ДIадахача укх 7 шера халкъа боахамо боккха гIа баьккхаб ше дегIахара новкъа, хIаьта из бахьан долаш цун индустриальни ния дегIабенаб, лакхбеннаб производства технически боарам, дукхагIа хиннай цун экономически эффективность. ДIадахача укх ворхI шера республике шозза совгIа дукхагIа яьккхай промышленни продукци, къаьстта а чIоагIа дегIадаьхад промышленноста доархIамегIара доакъош. Мехкдаьтта 3,9-зза дукхагIа даьккхад, газ — 7-зза, химически продукци — 3-зза, машиностроительни — 2,5-зза, аьшкабетонни конструкцеш—2-зза.

ВорхI шера республике хьалъяьй 28 йоккха промышленни предприятии установкеи. Царна юкъе — «Электроинструмент», «Электроприбор», «Пищемаш», «Мединструмент» яха заводаш, парафинови цех, полиэтилен доаккха цех, цIенош ду комбинат, дулха комбинат, кхыйола предприятеш. Уж болх бе йолаялийтарца йиш хилар шера 165 миллион сома маьха продукци дукхагIа арахеца.

Халкъа вахар тоадара парте даим йоакхо еш хилар бахьан долаш дIадахача укх ворхI шера республике паччахьалкхен капиталовложеней чотах хьалдаьд 631 эзар квадратни метр чуIе моттиг йола цIенош, 1700 эзар квадратни метр чуIе моттиг йола кооперативнии наха шо-шоашта хьалдаьи цIенош. Из бахьан долаш йиш хилар къахьегамхой 60000 дезал кердача квартирашка Iалашбе. Цу юкъа хьалъяьй 65000 бера деша моттиг йола школаш, 5600 моттиг йола берий учреждене́ш, 792 моттиг йола больницаш, городашка а юрташка а газ чуйиллай 45 эзар квартире. Цу долача хIамаша лакхагIча лагIа тIа баьккхаб республика къахьегамхой вахара боарам.

ДIадаха 1965 шу белгалдоал иштта оттаяь планаш кхоачашъяра хьокхамаш лакха хиларца а. 1964 шерараца нийсйича промышленни продукци 9 процент дукхагIа хьаяьй. Планал совгIа арахийнай 10 миллион совгIча сома маьха продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра план 6,8 процент тIеххкоачашъяьй.

Республика мехкдаьттахоша, меловн тIоанашкара мехкдаьтта доахилга карадерзадара балхаш дIахо а деш, «Iаьржа дошув» дукхагIа даьккхад 27 процент, газ — 45 процент, синтетически этилови спирт — 19 процент, полиэтилен — 15 процент, парафин — 16 процент, аьшкабетонни изделеш — 16 процент. ДукхагIа арахеца доладеннад халкъа эша товараш а.

Юрта боахам дегIабара доккха новкъостал дир КПСС ЦК мартовски Пленумо. ДIадахача шера кердача хьалашка болх беш хиннача колхозашеи совхозашеи дикка дукхагIа хьал а кхеяьй, кийч а яьй юртбоахама продукташ. Ялат дукхагIа даьккхад 9 процент, шекара свекла — 7 процент, сом — 84 процент, комсаш — 2,8-зза.

Укх тIеххьарча массехк шера эггара хьалха юрта боахама ерригa керттера продукташ кийчъяра план кхоачашъяьй ... дIадахача ... шера, гилуаргашкара дIаиккхача.

ХIара кхоабача Iатта лоархIаш йоаккха шура 55 килограмм дукхагIа хиннай.

Юртбоахама продуктай закупочни маьхаш лакхдар бахьан долаш 6,1 миллион сом совнагIа доход хьатIаенай колхозаштеи совхозаштеи.

ДIадахача шера чуIе цIенош, производственнии культурно-бытовой гIирсаш хьалдарга дIадахийтад 144 миллион сом е 1964 шерарчул 3,6 процент дукхагIа. Цхьабакъда, капитальни тIишлош хьалъяра план кхоачаш ца еш йисай, хIаьта из бахьан долаш цхьайола производственни, культурно-бытовой объекташ, чуIе цIенош хьалдаь доахилга Iалаш а даьдац.

Паччахьалкхен капитальни вложеней чотах хьалдаьд 105,9 эзар квадратни метр чуIе цIенош, жилищни кооперацега гIолла — 5,6 эзар квадратни метр, къаьсткъаьстача наха шоашта хьалдаьд 3 эзар совгIа цIа, хьалъяьй 6 эзар бера моттиг йола школаш 539 моттиг йола берий учреждене́ш.

1966 шера халкъа боахам дегIабара план РСФСР Лакхехьарча Совето VI-ча сессе чIоагIъяьча, экономика айяра заданешка хьежжа оттаяь а промышленнии юртбоахамеи производство дикка лакхъелгеи къахьегамхой материальнии культурнии боарам айбелгеи белгалдоаккхаш а я.

КЕРДАЧА пятилетка хьалхарча шера 1965 шерарчул 9 процент лакхбе лаьрхIад промышленни производства боарам. Цхьабакъда, мехкдаьтта 18 процент дукхагIа даккха дезаш да, газ — 17 процент, парафин 11 процент дукхагIа арахецаргья, мехкдаьтта аппаратура — 21 процент, мехкдаьтта-химически продукци — 7 процент, тракторашта тIехьара прицепаш — 22 процент, синтетически дубителаш — 10,5 процент, фенол 13,5 процент, ацетон — 11,2 процент.

КПСС ЦК сентябрьски Пленумо оттаяь производства планированни экономически стимулированни тоаяра мероприятеш чакхйоахача хьалашка леларгба промышленни предприятей болх. Цудухьа предприятей коллективай уйла эггара хьалха тIайохийтаргья производства кхоачамаш гучадахара, продукце дикал тоаяра, из яккхарга дIабода мах лохбара, балха рентабельность лакхъяра.

Производственни мощносташтеи оборудованенеи биэза мухь тIабиллара, ассортимент шеръяра предприятешта йоккхий бокъонаш яларо тешшаме новкъостал дергда наха дукхагIа хоатташ дола товараш дукхагIа хьадара. Торгови предприятеша даьча заказах дуккха шарикови авторучкаш хьаде доладергда «Электроприбор» яхача заводе.

Укх шера юртбоахама продукташ дукхагIа кхеи кийчъеи лаьрхIад: ялат — 125 эзар тонн, баьца дараш — 60 эзар тонн, шекара свекла — 175 эзар тонн, комсаш — 55 эзар тонн, доахани коа тIара оалхазараши — 23 эзар тонн, шура — 67 эзар тонн, фуаш — 33 миллион, тха — 2750 тонн.

Укх шера колхозийи совхозийи эггара доархIамегIара декхар да лаьтта лeладара культура лакхъяр, хиш декха лаьтташ дукхагIа хилийтари царех пайда дикагIа эцари, доакъарий база дIахо чIоагIъяр, цу ларда тIа доахан дебадари цар продуктивность лакхъяри, производственни процессашта мамогга дукхагIа механизаци яр а продукци яккхарга дIабода мах лохбар а. ДIаихача шерашка юртбоахама продукташ яхара хьокхамаш лакха хиннад Социалистически Къахьегама Турпалий нн. А. Д. Кагерманова, Л. Э. Барахоевай, орденаш лелаеча I.-С. А. Зармаева, Б. Матаева, К. Тазбаевай, Я. И. Даурбекова, кхычар.

Юрта боахама дуккхача къахьегамхоша цу тайппара шоай хьинар кхо ца деш къахьегарца вIаштIехьдоаккхаргда юртбоахама продукташ яхара заданеш толаме кхоачашъе а кердача шера уж дуккха а дукхагIа яха а.

Укх шера республике кхы а шерагIча масштабех даржаргда чуIе цIенош, производственнии культурно-бытовойи гIирсаш хьалдара балхаш. Капитальни вложеней боарам дIадахача шера хинначунца нийсбича 46,3 процент лакх а бенна, 210,7 миллион сом хургда.

ДIахо хьалъе лерхI Вознесенски газобензинови завод, нефтемаслозаводе парафин, полиэтилен доаккха установкаш, Чир-Юртара цемент ю завод, шеръе лерхI «Электроинструмент», «Мединструмент», «Пищемаш», кхыйола предприятеш санна йола йоккхий промышленни объекташ.

Хьалъяь а яьха, болх бе йолайолийтаргья: Наьсарен - Вокзалера маьхк ю заводи трикотажни фабрикеи, гор. Гудермесера консервни завод, № 3 йолча Грозненски ТЭЦ-а хьалхара аргIа. Кердача шера гор. Гудермеса юхе хьалъе йолаергья мехка йоккхагIчарех йола синтетически каучука комбинат. Цун низ мел хургба ховргда укх хьокхамах: комбинат хьалъяь яьначул тIехьагIа цига болх беш 15 эзар совгIа саг хургва. «СК» комбината лалла кердача пятилетке хьалъе лерхI мIад йоаха средстваш хьаяра хиланза яргйоацача хьаьнача кислотай завод. Укх гаргарча шерашка 150 эзар саг ваха йоккха химически центр а хинна дIаоттаргья гор. Гудермес.

Кердача шера дукха хьалдергда чуIе цIеноши культурно-бытовой гIирсаши. ЧуIе цIенош хьалдарга планах дIаяхийта лерхI 15 миллион сом капиталовложенеш, цо йиш хулийтаргья 130 эзар квадратни метр чуIе моттиг йола цIенош хьалде. Цул совгIа, жилищни кооперативаша гор. Грозне хьалдергда 12 эзар квадратни метр чуIе моттиг йола цIенош, бахача наха юрташкеи болхлой поселкашкеи шоашта хьалдергда цхьацца квартира йола 3000 цIа. Ерригаш а дIалаьрхIача керда квартираш кхоачаргья къахьегамхой 7 эзар дезалга.

Цу цхьан ханна хьалъе лерхI 5200 дешархочоа моттиг йола школьни зданеш, 1180 бера моттиг йола берий учреждене́ш, 120 меңги оттабалла больницаш.

ДIахо а балхаш дергда коммунальни боахам дегIабоалабара. Хьалъяь яргья гор. Грозне Ленина улицагIара путепровод, республикански типографи, Наурски станицереи «Катаяма» яхача поселкереи ахкан кинотеатраш, Советское яхача юртара клуби кинотеатри. Хьалъе лерхI кердача МалгIабике клуби гор. Грозне цирка здании.

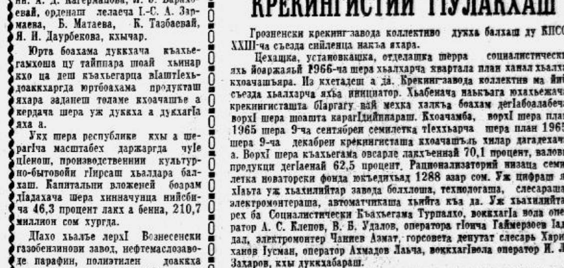
Планах лаьрхIад 40 километр совгIа газови сеташ яхкеи 7.700 квартире газ чуйиллеи.

Бахача наха цIагIа эша гIулакхаш дикагIа дара гг. МалгIабике, Гудермесе, хIаьта иштта Ачхой-Мартане хьалъе лаьрхIад быткомбинаташ, цIагIа эша гIулакхаш деш хургйола гор. Грознера пхеаза вIаштIаръяь салон хьалъяь яккха лаьрхIад.

ДIадахача шера даьхача толамашеи республикана Ленина орден яларои деган гIоадаьха а болаш дIадоладу Нохч-ГIалгIай чурча къахьегамхоша керда шу.

Е. БРЫКСИН,
Нохч-ГIалгIай АССР Госплана председатель.

НОВКЪОСТАЛ ДАРАХ—БАРКАЛ ШОАНА

Волгограда Къулбехьарча оагIорахьа, Волго - Донски судоходни канала дукха гаьна йоаццаш урагIа яха ягIа дотув бессара вIовнаш. Уж я Волгоградски мехкдаьтта чакхдоахача завода лакха сооруженеш. Дукха километраш чуруженеш лоац заводо. Цунна дIагарга гIерлача дотув бессарча вIовнех мехкдаьтта чакхдоаха установкаш хул. Цу предприяте 40 совгIа я уж. Ала деза, хьалхара установка 8 шу хьалха, 1957 шера 21 декабре укхаза болх бе йолаялийта хилар.

Предприяте ветеранаш вIаши къувса болалу волгоградцаш ба е грозненцаш ба заводе дукхагIа аьле. ХIанзалца къоаста ца луш да из гIулакх, хIана аьлча кадрай отдело цу хьакъехьа учет лелаяц. Цхьабакъда, ала деза грозненцаш тханцига дукха болга.

«Грознефтехимзаводы» яхача объединене керттерча энергетика заместитель хинна Поликарпов Александр Иосифович тха предприяте керттера энергетик вола 8 шу да. Завода исторе гIулакх дика довз цунна, дукха къахьийгад цо мехкдаьтта чакхдоахача установкай болх дика вIаштIехьбаккха гIерташ.

Ялх шу хьалха Грознера тханцига вера Азизов Измаил Ибрагимович. Хьалха операторалла болх бир цо, хIаьта хIанз товарни цеха начальника заместитель ва.

ЙоккхагIа йолча операторагара яьнна завода диспетчерага кхаччалца лакхъеннай лоацчача юкъа Мешковская Нина Георгиевна. Волгоградцаша Нина Георгиевна хержай РСФСР-а Лакхехьарча Совета депутаталле. Парте йоацача цу кхалсаго дизза кховчашду шийна хьалхашка латта декхараш, хьаьналча къахьегамца ше эзийта а лархIийта а хайнад цунна.

Предприяте дикагIа болча производственникех ба ала йиш я кхыбола грозненцаш а — турбинни цеха воккхагIа вола инженер Чулков Александр Сергеевич, КИП-а цеха начальник Аветисов Рубен Петрович, мастер Теселкин Михаил Петрович. Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача института дукха выпускникаш ба тха заводе къахьегаш.

ДIадахача шера гуйранна оаха тIаийцар тхоашца яхье яьннача Грозненски маслозавода викалаш. Цехашкеи установкашкеи хьожаш чакхбоалача хана грозненцаш цецбаьннабар совдукха шоай мехкахой укхаза хиларах, чIоагIа гIадбаха бар уж цар дика къахьегама толамаш доахаш. Тха заводера дIаболхаш цар бегаш бора:

— Тхона-м ма моттарий оаха волгоградцашца яхь лелаю, хIаьта хIанз гучадаьннад тхона грозненцашца оахош из лелаелга.

Долче, грозненски маслозавода къахьегамхошта дикагIа хетаргда тха къахьегама толамаш дайзача. Сийрда мехкдаьтта продукци арахецара 11 бетта план оаха кхоачашъяьй 100,9 процент, даьтташ — 113,3 процент. Алхха укх шера тха предприяте баь пайда лакхбеннаб 22 процент, е вешта аьлча, хIанз из ба 23 миллион сом.

Пайдаш алсамдаха вIаштIехьдаьннад дукхагIча даькъе реагенташи энергоресурсаши кхояра чотах, производства отходех биза пайда эцарах.

ДIадоладеннад керда къахьегама шу. Тха завода коллективо къаьстта чIоагIа къахьега деза укх шера, хIана аьлча планированеи материальни стимулированеи кердача формашка довларо 4-зза лакхбу продукце боарам. Иштта совъяргья низ бола керда установкаш, шерлургья продукце ассортимент. Иттанел совгIча дунен мехкашка тха смазочни даьтташ, керосин, бензин, дIаозаргда поездашеи танкерашеи. Цу дерригне дIадех тхогара, Волгоградски мехкдаьтта чакхдоахарашкара тхоай къахьегам дикагIа вIаштIехьбаккхар, тхоай низехи торонехи кхетамца пайда эцар. 1967 шера ший итт шу дизар белгалдаккха тха предприяте коллектив кийчлуш хиларца дувзаденна хIаьта-вета а чIоагIагIа къахьегама дезий тха.

...Лайх хьалйизай эрий аре. Шийлача декабрь бетта ша баь латт мехкдаьтта чакхдоахача установкай болата вIовнаш. Цхьабакъда, Iа царех кулг дIатехача йовхал холу, болата вIовнаш чу лалаш да «Iаьржа дошув», цунах хул доагор, смазочни даьтташ, кхыйола продукташ. Дика да керда производство караерзаяра Волгоградцешта Грознерча мехкдаьтта чакхдоахараша новкъостал дар. Баркал шоана, хьамсара мехкахой!

И. БОРОДИН,
Волгоградски мехкдаьтта чакхдоахача завода директор, Грозненски мехкдаьтта института 1955 шерара выпускник.

Сурта тIа: № 29 йола установка.

А. Яцкие сурт.

Ханал хьалха

Динача къахьегама толамашца чанхдаьккхад семилетка тIеххьара шу Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода коллективо. Валови продукци арахецара шера план 18-ча декабре кхоачашъяьй завода технологаша, хIаьта товарни продукци арахецара план 28-ча декабре кхоачашъяьй. Планал совгIа технологаша арахецаргья эзараш тоннаш мехкдаьтта продукци.

Къаьстта дика къахьегаш я нн. Шейко, Белов, Мирошниченко керте латта коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеча установкай коллективаш. Шера план кхы а хьалха кхоачашъяьй цар. Декабрь бетта план укх бетта 24-ча дийнахьа кхоачашъяьй. ТIадоагIача шера хьалхарча квартала план массехк ди ханал хьалха кхоачаш а еш, сийленца накъа баха лерхI завода болхлоша КПСС XXIII-ча съезда.

Б. КОСТОЕВ.

Тахан оаха кепа тох шоайла социалистически яхье яьннача шин завода коллективашта семилетка шерашка карагIдаьннараш дувцаш йола материалаш. Волгоградера мехкдаьтта чакхдоаха заводи Грознера нефтемаслозаводи шоайла гаьна яле а, дуккхача шерашка хоттаденна да цар болхлошта юкъера доттагIал.

КарагIдаьннад. Де лерхI.

КРЕКИНГИСТИЙ ГIУЛАКХАШ

Грозненски крекинг-завода коллективо дукха балхаш ду КПСС XXIII-ча съезда сийленца накъа яхара.

Цехашка, установкашка, отделашка шерра социалистически яхь йоаржаяьй 1966-ча шера хьалхарча квартала план ханал хьалха кхоачашъяра. Из кхетадеш а да. Крекинг-завода коллектив ма йий съезда хьалхарча яхьа инициатор. Хьабенача наькъага юхахьежача крекингисташта бIаргагу вай мехка халкъа боахам дегIабоалабеча ворхI шера шоашта карагIдийнараш. Кхоачамба, ворхI шера план 1965 шера 9-ча сентябреи семилетка тIеххьарча шера план 1965 шера 9-ча декабреи крекингисташа кхоачашъяь хилар дагадехача а. ВорхI шера къахьегама овсарле лакхъеннай 70,1 процент, валови продукци дегIаенай 62,5 процент. Рационализаторий низаца семилетка новаторски фонда юкъедихьад 1288 эзар сом. Уж цифраш я, хIаьта уж хьахилийтар завода болхлоша, технологаша, слесараша, электромонтераша, автоматчикаша хьийта къа да. Уж хьахилийтарех ба Социалистически Къахьегама Турпалхо, воккхагIа вола оператор А. С. Клепов, В. Б. Удалов, оператора гIончa Гаймерзоев Iахдал, электромонтер Чаниев Азмат, горсовета депутат слесарь Хариханов Iусман, оператор Ахмадов Лаьча, воккхагIвола оператор И. Л. Захаров, кхы дуккхабараш.

Духхьал 1965 шера итташ миллионаш сома маьха планал совгIа сийрда мехкдаьтта продукташ яьхай крекинг-завода коллективо. Шийна карагIдаьнначох кхоачамбаь Iац коллектив. ДIахо йодача хана планаш а я тха. Ховш да, КПСС ЦК сентябрьски Пленумо арахецача продукце дикал махулла лакхъяра хьакъехьара дош хьалхашка оттадаьлга. Оаха лерхI 1966 шера каталитически крекинга блок дома хьисаперча катализатора тIа а йоаккхаш № 1-2 йолча термически крекинга установкана реконструкци е. Цу гIулакхо лакхъергья автомобильни бензинай актанови число, лакхъергья дизельни доагора дикал. Тханцига болх беш я №№ 3-4, 7-8, 11-12 йола комбинированни установкаш. Укхаза бензинаш хьаду духхьала а термически хьисапе а мехкдаьтта чакхдоахаш. Къаьсткъаьста а чакхдоах оаха из. Цхьабакъда, термически хьисапе чакхдоахаш хилча бензина актанови число лакхагIа хул. Центральни лабораторе оаха вIашагIйол инженерни группа.

Йоккхий планаш ювцаш хилча экономически дийша йола кадраш ца хилча яргьяц. ХIанз заводе вIаштIехьдаьккхад 40 экономистага дешийтилга. КIира цкъа деша ухийтаргба уж производства балхах мукъа а буташ. Царна лекцеш еша бийхаб тха завода дикагIа бола инженераш-технологаш: завода керттера инженер Л. Т. Болотов, завода центральни лабораторе начальник А. И. Межлумова, кхыбараш, хIаьта иштта мехкдаьтта института экономисташ, ГрозНИИ а Гипрогрознефта а специалисташ. Завода экономически дешаш кIоаргагIа довзарга хьежжа дегIаух болхлой творчески инициатива. Завода болхлойи инженерийи низаца оттаяьй план, пароби насосашта меттел электроприводни яраш оттаелга экономически пийса хилар дIахьекхад, насосаш иштта хувцаро шера 700 эзар сом лургда тхона.

ХIанз цIаккха а ца хиннача тайпара дегIаух вай мехка къахьегамхой инициатива. Цунца дувзаденна парткомо баьча соцамах хIара цIаьраска «Ленински цIаьраска» лархIа аьнна чIоагIдаьд заводе. Цу дийнахьа цехийи отделийи начальникаша, завода кулгалхоша болхлошца беседаш ю къахьегама овсарле лакхъяра, халача балхашта механизаци яра, завод рентабельни хилийтара хьакъехьара дешаш а, хIаьта иштта производства юкъекхувла кердадараш а дувцаш.

Н. ЗАБЕЛИН,
крекинг-завода парткома секретарь.

КарагIдаьннад. Де лерхI.

НАХ РАЬЗА БАЛЕ...

Ховахет керда шу дIадолалуш даьха толамаш хьоахаде, карагIдаьннараш дагалаца. «Грозхимнефтестроя» треста чуйоагIача тха № 7 йолча гIишлой-монтажни управлене коллектив шоашта карагIдаьнначох доккхал де йиш йолаш я. Парте ткъаь кхоалагIча съезда накъа йодача тха коллективо дикача къахьегама толамашца дезлу кердача шера цIей. Социалистически яхье баьннача гIишлошъераша шера план ткъаь пхелагIча декабре кхоачашъе лаьрхIадар. Аьнача ханна шоай дош кхоачаш а дир коллективо: генеральни подрядах йола шера план цхьайтта бетта кхоачашйир. Ерригсоюзни социалистически яхьа итогаш еча хана тха управленена цхьоалагIча квартале шоллагIа ахчан преми хьожайир.

ГIишлош ярга дIадодар кIезигдарах тайп-тайпара мероприятеш юкъейоалаяьй шоай балха управлене коллективаша. Пайда эц укхаза механизацех, дикагIйолча опытах, рационализацех, массанахьа лелаю боахама расчет. Из бахьан долаш гIишлошка дIадодар цхьайтта бетта 98 эзар сом лохденнад.

Дукха ха йоацаш «Грозхимнефтестроя» рационализаце болх дикагIа оттабаь йола участок гучаяккхара йола шин бетта конкурс йир. Цу конкурсе дакъа лаьцар тха гIишлой-монтажни управленерча ерригача участкаша. Рационализаторски предложенеш балха юкъеяхьарах управлене коллективо шера кходаьд 78 эзар сом.

ГIишлой-монтажни балхаш дара производственни программа кхоачашъярца цхьана управлене коллективаи субподрядни организацештеи хьалхашка латтар чIоагIа бехктокхаме декхар: нефтемаслозаводе хьалъеш латта АВТ яха установка эксплуатаце дIаялар. 1965 шу чакхдоалаш установка йолаялийтара балхаш де болабелар. Цо хьахьокх кхаь шера хьинаре къахьийгача гIишлошъераша, монтажникаша, нефтемаслозавода къахьегамхоша шоай болх толамца чакхбаьккхалга.

Болх лерттIа вIаштIехьбаккхарца, шоашта тIадилла гIулакх кхетамца кхоачашдарца, къахьегама дисциплина чIоагIа лоаттаярца белгалъяьннай нн. Астахови Дубиновскии керте латта каменщикий бригадаш, нн. Садовыйи Саркисянци керте латта плотникий бригадаш, нов. Антонова кулгалду изолировщикаш, дуккха кхыбараш а. ГIишлой дикал лакха хилар да цар шоай балха юкъе эггара чIоагIагIа лоархIар.

И. СЕРИКОВ, «Грозхимнефтестроя» СМУ-7 керттера инженер.

ЯХЬ—ТОЛАМГА БОДА НИКЪ

Семилетка турпалерча шерий итогаш еча хана тха завода коллектив дега тоам хинна юхахьежше хьабенача наькъага. Керда шу дездале хьалхагIа вай республикерча къахьегамхоша белгалдаьккхар цхьаьккха доаккха ЦIей — Нохч-ГIалгIай республикана Ленина Орден ялар.

Дукха ха я Грозненски нефтемаслозавода коллективо Грознерча мехкдаьтта чакхдоахача заводашцеи, хIаьта иштта Бакурчеи Волгоградерчеи заводашцеи социалистически яхь лелаю.

Шерагара-шерага производственни программа толамца кхоачашъеш хьайоагIа Грозненски нефтемаслозавод. Цун чота тIа кIезига дац сийлахь къахьегама толамаш. «Грознефтехимзаводы» яхача объединене предприятешта юкъе эггара хьалха, 1963 шера коммунистически къахьегама предприяти яха Сийлен цIи елар тха завода коллективана.

Белгалдоалаш хIама да лаккхара технико-экономически хьокхамаш дахара, комплексни экономически эффективность лакхъяра тIехьарча социалистически яхьа керда формаш заводе хьахинна хилар. 1964 шера смежни предприятешта юкъе эггара хьалха комплексни экономически эффективносто тIехьара яхь йоаржаяьр тха завод яр, бахьан из долаш дуккха паччахьалкхен средстваш кхояьй. Мехкдаьтта чакхдоахача предприятешка яьржа ца Iеш, иштта Нохч-ГIалгIайчен промышленноста дерригача доакъошка а яьржай комплексни экономически эффективность хилийтара тIехьара яхь.

1965 шера доккхий толамаш даьхад заводо. Массадола керттера технико-экономически хьокхамаш лаьрхIача толамца кхоачашъяьй ворхI шера план, иштта кхоачашдаьд тIайица социалистически декхараш а.

Предприятешта юкъе социалистически яхь лелаяро новкъостал ду толамаш даха, технически прогресса новкъа дIахьалхашкахьа аха, кердадари толашагIдари балха юкъекхувла.

Волгоградски мехкдаьтта чакхдоахача заводаца социалистически яхье яьннача тха коллективо хIара бетта итогаш ю хьалхашка латта социалистически декхараш кхоачаш мишта даьд хьожаш. Цу гIулакха тхоайла бувзам лоаттабу оаха, хIара ах шу массаз дала цар хьа а оаха дIа а делегацеш ухийт опыт хьаIомаяра, рационализатораштеи новаторештеи карагIдаьннараш довзара, хIаьта иштта практически новкъостал ду керда установкаш болх бе йолаялийтара а караерзаяра а. Масала, Волгоградски мехкдаьтта чакхдоахача заводе даьтташ цIенду керда комбинированни установка болх бе йолайолийтача хана нефтемаслозаводо цига командировка бахийтар ший дикагIа бола специалисташ. Цар доккха новкъостал дир керда процесс караерзаеча, цу установке коррозеца къовсам мишта лоаттабе беза дIа а хьийхар. ХIанз Грозненски нефтемаслозавода кийчлуш ба атмосферно-вакуумни установка болх бе йолаялийта. Завода коллектив тешаш я из болх бе йолаялийта а караерзае а волгоградцаша шоашта практически новкъостал дергхиларах.

ДIахо йодача хана а шерагIа социалистически яхь йоаржае еза заводашта юкъе, керда техникеи технологии караерзаяра царна практически новкъостал де деза, кердадар, толашагIа дар хьаIомадера производства новатораши хьалха латтараши юкъе а болаш делегацеш дIа-юха ахийта еза.

Хьалха хинначул дукхагIа я хIанз социалистически яхь дегIайоалаяра йола торонаш. ХIана аьлча КПСС ЦК сентябрьски Пленума решенеша эргаяьха хийцай боахама доал дара методаш.

Грозненски нефтемаслозаводаи Волгоградски нефтемаслозаводаи юкъе дуккхача хана денз доккха доттагIал да, дег чура даькъала бувц оаха волгоградцаш семилетка толамца кхоачашъярца, хьатIадоагIача кердача шера доккхий къахьегама толамаш доахалда оаш аьнна ловца баккха а лов тхона царна.

Н. ЕФИМЦЕВ,
Грозненски нефтемаслозавода парткома секретарь.

Сурта тIа: нов. Гилядов керте латтача № 40 йолча установка технологаш.

И. ПЛИЕВА сурт.

СОВЕТСКИ ХАЛКЪО БОАККХА КЕРДА ГIА

Даьхено совгIаташ деннараша дувц

ЧАКХДАЬННА ШУ—БЕРКАТЕ ШУ

Советски наьха башха-дика традици а хинна дIаэттад Керда шу дездеча хана хьабенача наькъа бокъонца анализ елга, итоги елга, къахьегама сийлахьа толамий керда рубежаш белгалъелга.

ХIанзара Керда шу ший тайпара да. Iалаьмате лоархIамерча шин хаппа юкъе латт вай: семилетка чакхйоалачен керда пятилетка дIайолаечен.

Белгалдоаккхаш хозахет Грозненски шурий совхозо дIадаьнна шу дика чакхдаьккхан укх тIеххьарча пхе шера вIаштта дика хьокхамаш даьхан хилар. Массехк цифр йовдаергья вай. 1965 шера паччахьалкхенга дехкад 73090 центнер ялат, планах доккха дезаш хиннар 59000 центнер мара ца хиннача метте. Тха совхоза болхлоша Даьхенна еннай 42500 центнер шура, 12500 центнер дулх, 1650000 фуъ.

Укх тIеххьарча пхе шера боахам мел дегIабенаб дIахьокхара укх тайпара даннеш йоалае мегаргья. 1959 шераца нийсдича укх тIеххьарча хана 4,2-зза дукхагIа чудахь ялат, шура — 1,4-зза, дулх—1,5-зза, фуаш — 1,7-зза дукхагIа.

Укх тIеххьарча шерашка юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара чукхухьа ка бола ялат 17 центнер хиннад, 1959 шера 12,8 центнер мара ца хиннача.

Укх тIеххьарча массехк шера вIаштта, де деза балхаш Iалаьмате дукха хиннадоллашехьа а, рентабельность лакха йолаш, доккхий пайдаш деш хьабоагIа тха боахам. ЦIена пайда 2172000 сом беннаб тха къахьегамхоша Даьхенна укх ворхI шера, е хIара шера юкъера лаьрхIача 301 эзар сом. Укх чакхдаьннача шера, хьалххагIе а даьча лоархIамех, 500.000 совгIа сом хургба пайда.

Тха совхоза болхлой, НохчГIалгIайчен берригa къахьегамхой а санна, гIадбахан доккхал деши хилар республикана доккха правительственни совгIат — Ленина орден елча! Хозахет, республика халкъа боахам дегIаккхувлаш даьхача доккхийча толамашта юкъе шоашкара доаггIаш дола дакъа тха совхоза болхлоша а лаьца хилар.

Оаха толамаш дахара керттера бахьан да наха цIена къахьегар, шоашта тIадилла гIулакх, шоай декхараш тешшаме цар дIакхахьар. Уж дика нах бар укх дезача дийнахьа са бувца безам бараш а.

Царех цаI ва Митрофан Иванович Шарунов. СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаца «Знак почета» яха орден еннай цунна. Дика я цун къахьегама биографи. Совхоза болхлой комитета председателалла болх беш хиннав Митрофан Иванович. Цу хана во лелар тха хьакхарч кхеяра гIулакх. ТIаккха дирекце а вена, хьакхий-товарни ферме балха ваха безам ба са, аьлар нов. Шарунова.

Юххьанца болх дIаболабаьча хана мугIарера свинарь мара вацар из, хьакхарчий йоккхий группаш кхоабар цо, дукха дулх тIадеттадолийтар царна. Цул тIехьагIа, керда гIулакх дайза из ваьннача хана, звенона кулгалделта тIадиллар цунна. Цига а ше болх дика вIаштIехьбаккха ховш волга хьахьекхар цо. Бригадиралла вахийтар оаха из. Укх дIадахача шера, кхыметтел шу кхоачаш чакх а далалехьа чуоттаяь йорста а яь паччахьалкхенна дIаеннай 6970 хьакха е 1962 шерачул, вешта аьлча Митрофан Иванович эггара хьалха хьакхий-товарни ферме балха вахача шера еннача цкъаи ахаззеи дукхагIа. ХIара дIачуеннача хьакхий дозал юкъера лаьрхIача 101 килограмм хилар. ТIадеттадалийтача дулха хIара центнерага дIабаха мах 45 соми 53 кепиги хилар, планах лаьрхIар 75 соми 31 кепиги долча. ЛархIа хала дац нов. Шарунов керте латтача алхха цхьан бригадо совхозан паччахьалкхеннеи енна доход мел йоккха я.

Районеи республикеи хеза ца Iеш, ерригача вай йоккхача Даьхене а дIахезай Сапарбаев Мудаге цIи. «За трудовую доблесть» яха медаль еннай цунна. Жа Iу ва из. Аттача хьалашка кхоачашдац цо ший доккхийи бехктонхамереи декхараш. ДоагIача дIайхачеи шелалах цIайзачеи деношка, делхача догIах а хьенхача дарзах а, дийнахьа а бус а ара хул из ший жа Iулца, цхьакха а устагIа тIера ца боалийташ уйла тIаяхийта а бIарг сийрда кхоабаш а хьож из ший Iулга, хьож ший хьайбаш хьогеи мецеи ца хилийтар дуxьа.

Дика гIулакхаш дукха карагIдаьннад механизированни звено звеньевойна Радуев Зайпийна. Ханна геттара къона воллашехьа а башха-дика толамаш доах цо моллагIа а шийга лелае аьнна дIаенна юртбоахама культураш кхееча.

Дукха ха йоаццаш парте хьаийцав из. Визза вола коммунист хургва цу башха-дикача къахьегамхочох.

Коммунисташа совхоза парткома членалла хержав Темишев Наза. Цун специальносташ йийца варгвац. БIаьстан юхье тракторист хул из, аьхки — комбайнер, жатка машинист, лоацца аьлча боахаме йолаш йолча моллагIча а техникаца болх бе ховш вола механизатор. ДIаяхача сезонах 800 совгIча гектара тIара ка бола ялаташ, хьажкIаш, гидуаргаш чуийцар цо.

Ший кхашкара культураш чу а ийца кхыча механизаторашца цхьаца Наьсарен районерча «40 лет Октября» яхача совхоза механизаторашта новкъостал де ваха хилар Темишев Наза. Цигара а баркал дера цо. ГуйранIан замалахьа шийл дикагIа кхы цхьаькха хила йиш йоацаш дика ремонтник а ва нов. Темишев. Хозахетдаь дац нов. Темишев партгруппорг волаш йолча слесарий бригадана совхозе эггара хьалхагIа коммунистически къахьегама коллектив яхаш сий дола цIи ялар.

Кхы а белгальяккха безам ба са коммуниста нов. Темишева башха-дика нравственни облик. Из а ва иштта сайрийнарча школе дешаш, дуккха партийни порученеш кхоачашъеш а геттара дукха книжкаш дешаш а. Совхозерча книжкаш дезаш болча дуккхача нахах цаI ва из. Аьлча кхоачамба, цун ший библиотеке 2000 совгIа художественни, политически, специальни литература хилар! Новкъосташта дукха веза Темишев Наза наха фу эш ховш, йоакхо йолаш, дика дог долаш саг из хиларах.

Тха дика нах берригаш а бийца вала хала да. Духхьал уж нах бахьац долаш шерагара шерага лакхлу боахама экономика, лакхлу къахьегамхой материальни хьал-торо. Тха совхоз толаме къовсам лоаттабеш хьайоагIа коммунистически къахьегама коллектив яха сийлен цIи яккхара.

Укх кердача шера тхоай болх эргабоахаш тоабергба оаха, общественни производства дерригa доакъош дIахо дегIаккхувла хьожаргда. ЧIоагIа теркам тIабохийт боахама расчет производствана юкъейоалаяра. Паччахьалкхен кепига хам бе а массадолча хIаман кхом бе а ховргдолаш Iомабу оаха тхоай берригa кулгалхой, специалисташ, къахьегамхой.

Боахама расчет йизза юкъейоалаяр бIарчча хьайийцача ерригача совхоза а, хIаьта иштта хIара болх беш волча сага а гIойленагIа да. Оаха йоаггIача тайпара поощрени ергья экономически хьокхамаш лакхагIа долаш йолча подразделенешта. ХIаьта цо кхы тIа а лакхдергда болхлой къахьегама хьинар, ерригача коллективо толам баккхарца хьашт дукхагIа хургда цар.

ДIахо йодача хана юртбоахама продукци дукхагIа яккха аьнна декхар оттадаьд оаха тхоашта хьалхашка. ДIадувча лаьтташ тIара дукхагIа доахаргда оаха ялат. Из вIаштIехьдаргда тха дIадув фу кийчдара гIулакх тоадара чотах. Оаха хIанз а тхоай фуца Iалашду тхоаш, хIаьта укх кердача шера оаха кхедергда из районерча а республикерча -а боахамашка доххка а торо хугйолаш. Масала, 1966 шера дохка лерхI оаха 1100 тонн фу, цу юкъе 900 тонн гуйран ялатий, керттерча даькъе кIи фу а долаш. Цо торо хулийтаргья тхога кхы а дукхагIа доходаш яха а тешшаме лакха хьувкъамаш кхедара лоаллахарча ахархошта новкъостал де а.

ХIанз КПСС ХХIII-ча съезда баха боагIача тайпара накъа бахар духьа шерра социалистически яхь яьржай ерригача отделеней, фермай, бригадай, механически мастерской, производства кхыйолча участкай болхлошта юкъе. Тха хIара болхло шийггара къахьегама совгIат кийчдеш ва цу башха-дикача денна дIатIаккхоачаш.

Д. ШАГО,
Грозненски района Грозненски шурий совхоза директор.

КЕРДАЧА ТОЛАМАШКА

Укх кердача шера дукха де лерхI оаха. Сайна денна правительственни доккха совгIат — Ленина орден — тхоай ферма ерригача коллектива карагIдаьначох деннилга лоархI аз. Аз ферме болх беча шерашка М. Айдамирова, Э. Билалова санна бола дика доаркаш гучабаьлар укхаза.

Хьайбаш леладара балхах хIама ца ховш ферме баьхкар уж. ХIаьта оаха царна новкъостал де лаьрхIар.

Шерра социалистически яхь йоаржаяй тха ферме. Аз Iомаьча Билалова Эмисаси Айдамирова Мингаси сиха караерзайир професси. ХIанз хьалха латтарий мугIарех я уж шаккха а доярка.

1965 шера паччахьалкхенна шура дIаялара шера план ханал хьалха Сийлахь - боккхача Октябра 48 шу дуза ди хьатIаккхоачаш кхоачашйир оаха. Шера планах 2300 центнер дIаяла езача 2350 центнер шура дIаелар оаха октябрь бетта.

1966 шера хьалхарча квартала план КПСС ХХIII съезд хьаелла ди хьатIаккхоачаш тIеххоачашъяра лакхара социалистически декхараш тIайийцад тха коллективо юкъарча собране. ХIаьта иштта хьайбаш дика Iангара даха а, бежан ца къастийташ къона хьайбаш лораде а, шура яккхар Iана замалахь лох ца далийта а дош деннад оаха.

Дика ка йоал тха уж декхараш кхоачащце.

Тха районе эггара ЙIаьхегIа йола колхоз я тха яр.

Ах миллион сом цIена пайда хилар тха колхоза 1965 шера.

Хьайбаш леладераштa вIаштIардаь типови цIенош, берий яслеш, Сержен-Юрта тхоашта салаIа цIа хьалдергда оаха. Из де торонаш йолаш я. Тха колхоза правленеи парткомои из де а лаьрхIад, иштта хург а да.

И. ТАЗБАЕВА,
Шаьла района Ленина цIерахча колхоза доярка.

НИЗ КХОБЕРГБАЦ

Дог гIоздоаккхаш бола кхаькхаьчар Нохч - ГIалгIайчене дIадаха шу чакхдоалаш. Халкъа боахам дегIабоалабеча доккхий толамаш дахарах СССР Лакхехьарча Совета Президиума эггара доккхагIадола правительственни совгIат— Ленина орден елар вай республикана.

Цу толамашта юкъе, доккха деце а, тха коллективо а лаьцад дакъа. Тха звенос лелаеш хиннача 210 гектарах хIаране тIара 38,4 центнер фуальхьа хьажкIаш чуера оаха. Еррига агротехнически мероприятеш лоацца хана чакх а йоахаш, леррттIа гIулакх дарах вIаштIехьдаьлар тха звено эIамигача коллектива из толам баккха. Цхьабакъда, соахка кхоачамхилал минеральни удобренеш тайсаяцар оаха, хIара гектара 2,5 центнер мара кхачанзар уж. ХIаьта ширдаьнна кхо вIалла диллазар оаха кхай тIа. Из бахьан долаш дикка лохбелар хьажкIий хьувкъам.

Ер цIей хулача хьалхарча деношка белгалдоалаш гIулакх хилар са вахаре. Къахьегама ЦIеча Байракха орден елар сона. Алхха аз баь болх дика лаьрхIа а ца Iеш, ерригача звено болх а дика лархIарах дениа да из совгIат. ХIанзе а лард йоллаш да тхо хургболча хьувкъама.

ХIанзалца звено членаш Гиреев Макшарип, Шанхоев Мовсар, Костоев Якъуб, Марзаганов Беслан, иштта со а отделенера юртбоахама инвентарь тоаеш хиннад. Ремонт чакхъяьккхай оаха. Минеральнии моттигереи удобренеш кхашка дIакхахьа доладургда тхо укх деношка.

Парти ХХIII-гIа съезд хьаелла ди тIакхачалехьа тхоай кхай тIа минеральнии моттигереи удобренеш тайса далар духьа тIагIертта къахьегаргда оаха.

Б. ИТАЗОВ,
Наьсарен района, «Экажевский» совхоза цхьоалагIча отделене хьажкIаш лелаеча звено звеньевой.

КЪАХЬЕГАМА ТУРПАЛ

— Сенца накъа долх цю кердача шера? — Ях оаш, аьнна оаха шийга дIадаь хаттар юха кердадоакхх Александр Иванович Левшина, тохкама кIоарга бурув деттача цхьоалагIча Малгобекски контора бурув деттача мастера. — Толамашца долх-кх, кхы сенца гIоргдар тхо! — жоп а ше луцо.

Шорттига киса кулг а дахийте, ший йоазош тIадола книжка хьалдоакх Левшина, цун оагIош тIа хьежа волалу из.

— Теха бурув 2652 метр ха — шера заданел цкъан ахаззеи дукхагIа. — ГIулакх-м, бакъдар аьлча, цифрех ца латташ хилча а мег. Деташ айдена да тхо — со а са бригада а. Республикана Ленина орден еннадаь. Социалистически Къахьегама Турпала цIи еннай сона а. Иштта событи, тешшаме аьлча, вахаре цкъа мара хулаш яц!

Александр Иванович йист а ца хулаш латт цхьан хIаман уйла еш ше волаш санна. Сен уйла я-те хIана укх минуте цо ер. Ший вахар чухь эггара ираз долашагIа йола минут лоархI цо 1947 шера ремесленни училища йисте а яьккха, мастера Кантемиров Николая бригаде ше эггара хьалха балха венар. Къаьстта а хоза хетар цунна цхьан хана ший дас скважинаш яьхача моттиге бригада бурув тохаш йолаш. Цхьабакъда, скважиная нарезаш хьалхарчарел эргаш яр, шиъ а шиъ-ах а кIоаргагIа , яха увттайора царна проекташ. Цхьаккха хIама ца къовсаш къахьегар къонача Левшина. Бурув детта болхло, бурув деттачун гIонча, бурув деттар — балха уж этапаш сихха яьхар цо. Циггачэ, бурув деттараштa юкъе вахар из парте а.

Духхьашха ше доал де дезаш каракхаьча буровой. Аьттув ца боалаш а толамаш доахаш а нийслора моттигаш. Къайла сенна кхухьаргда из: уйла дIа ца кхоачаш хIамащ а нийслора! ГIалаташка гIолла Iомалуш вар Левшин, хIаьта уж тIа-тIа кIезигагIа а хулар. Дукха ка ялалехьа бокъонца котало яьккхар бригадо. Мела тIерча тIоанашка бурув теха цо яьккхача 783-гIча скважино низ болаш мехкдаьтта кIедж техар.

Бурув кIоаргагIа деттарца, скважинаш дукхагIа яхарца белгалбоалаш хул бурув деттарий толам, аьнна массанена а хеташ дар харцде уйла йолаш вацар Левшин. Толам баккхара бахьанех лархIа безам болаш вар из наха шоай гIулакх лаьрхIа, сакхетамца леладеш хилар а, хIаьта из оамал ший бригадерча наха чуйоссаелга дар массаза а цун дага хиннар, къаьстта а кагирхошта.

МоллагIа а эIамигсаг бригаде балха веча, мастера Iе а хоавийя, сатийнна хьехар дора цунна: къа мишта хьега деза. Эше — новкъостал дергда. Сага дог лотаде, цун безам балха тIабахийта хов цунна. ТIехьагIа зийча, харцахьваьнна лийннар нийсача наькъа тIа этте коравоагIар. Духхьал Левшина даьча хьехарах болх беча кагирхой сайрийнарча школе деша болабелар Ротов Валерий, Пузенко Михаил, Пахомов Петр. Мастера аларах бурув деттача курсашка деша вахийтар Хамхоев Борис.

МалгIабике эггара хьалхарчарца Левшина бригадана елар коммунистически къахьегама коллектив яха сийлахьа цIи. Цо кхы а дукхагIа хьалхаяла дог оттадир бригада, хьинарегIа, беркатегIа къахьега яьккхар коллектив.

Цу хана мела кIалхарча мехкдаьтта дIаьхийча тIоанашкара мехкдаьтта даккхара эггара хьалха 3750 метр кIоарга бурув теха № 827 йола скважина яккха кийчлуш яр бригада коллектив.

Къахьегарах хьахиннад из дерригa а — белгтала бурув деттараша турпале хьийгача кьих. Атта нийсъюланзар оагIора яьнна скважина къорг. Кхы шоаш де хIама а доацаш бисачул тIехьагIа ГрозНИИгара новкъостал дийхар цар, тIаккха царна елар институто кийчъяйта, къаьстта шоай тайпара расширителаш, езагIа йола бурув детта турбаш, цул тIехьагIа дукха гоама хиланзар скважина.

Левшина даим хьийхад бурув деттараштa кердача оборудованех эггара дикагIа найда мишта эцаргба. Массава цхьана оарцагIа а ваьнна эшайир халонаш бурув деттараша.

Цкъа, Медведев Григоре смена вахте латтача хана, цIаьхха чIоагIа чопаш бе йолаелар лоабата раствор, кхы тIехъяьлча мегарг а йоалаш газ Iайра цунца. ХьалхагIа денз ше даьхача земех мастера цу сахьате сакхийра гIулакх Iалаьмате кхераме долгах. Нийса а кхетамца а кхоачашйора цун команда. Сихха дIакъайлар къаьстта ший тайпара противовыбросови устройство. Сатоссаш цементировочни агрегат кхаьчар буровой чу, скважина къорг йийлар. Скважина дIахо а Iочуйоаккхаш яр.

Цул тIехьагIа а хала дар болх бе. ХIаьта а карагIдаьннараш лийрхIачул доккхагIа хилар. МалгIабике мехкдаьтта даха доладелча денз эггара хьалха цу хана кхаьчар бурув мехкдаьтта далларга диллача дIаьхийча — мела кIалхарча тIоанашка. Низ болаш кIедж техар мехкдаьтто!

Цхьаькха, проектах йиъи ахи километр кIоарга яккха лаьрхIа хиннача № 862 йолча скважина болх беш йолча хана хайра из хIама Левшина бригадацарча болхлошта. ХIанз шоай берригa теркам укх буровойна тIабахийтабар цар. Бурув деттараштa мелла хало хиннаяле а кхы а шоай лоалахошта — иззамо чоалхане йола скважина йоаккхаш хиннача бригадана новкъостал де а кхувра цар.

Кхо ца веш веррига а ше дIалуш бола ший болх чIоаггIа дукха а безаш дувцар Левшина из дерригa а. ХIаьта истола тIа улл цун къахьегама бизза мах баь хилара къаьгта тешал деш йолча телеграммай бIарчча цIов. «Мехкдаьттий газовий промышленноста Министерства, — йоах цхьан телеграмма тIа, — чIоагIа даькъала вувц Хьо, Александр Иванович, Социалистически Къахьегама Турпал яха цIи ялраца, кхы тIа а къахьегама толамаш доахалда Iа, вахар ираз долаш хилда хьа. Министра заместитель Оруджев».

Ю. ПОВАЛЯЕВ.

ДЕРРИГА А СОВЕТСКИ НАХА

ДУНЕН прессо советски халкъа боахам дегIаахара планех дувцар теркалдеш волчо уйла тIа ца яхийта йиш яц белгалдоалаш долча цхьан гIулакха: Малхбузен лоархIамерча газетийи журналийи хIанз шеко яц уж планаш реальни хиларах. ГIулакх дика кхетадеш да — вахаро къаьгга хьахьокх, уж реальнии кхоачашъеши хилар. Из хьахьокхаш цхьа масал да: 1965 шера СССР халкъа вахара хьал тоадара планаш мишта увттаяьй а дуденнар фуд а.

Кхоачамба 1964 шера декабре СССР Лакхехьарча Совета 4-гIа сессе халкъа боахам дегIабоалабара паччахьалкхен плана хьакъехьа СССР Министрий Совета Председателa Алексей Косыгина яь доклад дагаехача а цу доклада «1965 шера халкъа вахара боарам лакхбара де дезарий хьакъехьара» раздел цул тIехьагIа цхьа шу даьннача гIолла СССР Лакхехьарча Совета VII-ча сессе СССР Госплана председателa Байбаков Николая яьча докладаца нийсйича а.

Хетаргахьа, духхьал цу шин доклада тIара хьайийцача даннел нийсагIа цхьаккха а хIама хургдац:

А. Н. Косыгин. Болхлойи гIулаккерча наьхен юкъера алапи 4,5 процент лакхде а, хIаьта уж шоаш 2 миллиони 800 эзари саг дукхагIа хилийта а лерхI 1965 шера.

Н. К. Байбаков. Болхлойи гIулаккерча наьхен алапи 5,5 процент лакхденнад, хIаьта уж шоаш 3 миллиони 600 эзари саг дукхагIа хиннаб 1965 шера.

А. Н. Косыгин. Розничн торговле оборот 7 миллиард сом совгIа дукхагIа хургья.

Н. К. Байбаков. 1965 шера паччахьалкхени кооперативни торговлеи 8,2 миллиард сома маьха товараш дукхагIа дехкад бахача нахага 1964 шера дехкачул.

А. Н. Косыгин. ХIаначул хьалхагIа дIадахача моллагIча а шерарчул дукхагIа хьалдергда чуIе цIенош 1965 шера.

Н. К. Байбаков. 1964 шера хьалдаьдар 75 миллион гаргга квадратни метр чуIе моттиг йола цIенош. 1965 шера хьалдаь даргдолаш да 80 миллион совгIа квадратни метр чуIе моттиг йола цIенош.

Иштта кхы дIахо, иштта кхы дIа а.

Цу факташта фу дуxьалдаккха йиш я? ХIиллеи доацари мара кхы царна дуxьалдаккха хIама дац малхбузехьарча пропагандистий. Цхьаболчар из лела а даьд, СССР Лакхехьарча Совета декабрьски сессех хабараш шоаш дувцача хана. Цхьабакъда, цар лийрхIар-м хиланзар цох—доаццачара хьадагалийна хIамаш харцдир факташа.

1965 шу чакхдоалаш латт. ХIаьта 1966 шера плано фу кхоачийтаргда советски къахьегамхошка?

Доходаш. Цхьан сага лоархIаш реальни доходаш 6,5 процент дукхагIа хургья. Иштта уж лакхъялара темпах СССР Госплана председателa аьлар: «Из — чIоагIа лакхъялар да. Шозза хIана яц аьнна дукхагIа хул уж 1959—1965 шш. юкъера лаьрхIача хIара шера тIаеттаенна хиннача реальни доходел».

Общественни боахамгара колхозхошта хьатIайоагIа доходаш лакхъяра къаьстта лакха темп белгалъяьй — 12 процент.

Халкъа эша товараш. Уж 8 миллиард сома маьха хIана доккхац аьнна 1965 шерарчул дукхагIа дохкаргда. Дикка дукхагIа йохкаргья шурех яь хIамаш, чкъаьрий, ганарий даьтта, кондитерски хIамаш. Дуккха предприятеш потребителa заказех болх бе йолалургья — дукхагIа арахецаргда мода йолаш, наха дукхагIа хоатташ дола товараш. ЩагIа эша гIулакхаш дара боарам 17 процент лакхлургба.

ЧуIе цIенош. Уж дикка дукхагIа хьалдергда эггара дукхагIа уж хьалдаь хиннача 1965 шерарчул — шера хьалдераш 11,6 процент дукхагIа хургда. Цун маIан малагIа да аьлча, из да, 1966 шера 90 миллион гаргга квадратни метр чуIе моттиг йола цIенош хьалдергхилар а 11 миллион саго шоай тховкIийлен хьалаш тоадергхилар а.

Берий бешамаши яслеши. 8,5 миллион совгIа бер хургда 1966 шера берий бешамашкеи яслешкеи ухаш. Уж 11 процент хIана хилац аьнна дукхагIа хул 1965 шерарчул.

Пенсеш, унахцIено лораярга, Iилмагеи культурагеи, халкъа образованега дIадодар. Цу гIулакхашка дIадохийташ дар 7,7 процент дукхагIа хургдолаш да. Царна лаьрхIа паччахьалкхено ахча хьахецаргда 3 миллиард сом хIана хецац аьнна 1965 шерарчул дукхагIа.

Доходаш дукхагIа я, товараш дукхагIа да, вахача метте эша гIулакхаш дукхагIа ду, чуIе моттигаш дукхагIа хул — Малхбузерча кепа йоазон цхьайолча органаша хIана язду хIаьта дIадахача шера советски сагага кхаьча хинначул кIезигагIа кхоачаргдолаш да цунга 1966 шера, яхаш.

Аргументашта меттел лаьрхIа ши положени йоалаю: 1966 шера промышленни производство дегIаяра темп кIезиг дукха лохъеш план оттаяьй Советски Союзо, хIаьта цу цхьан ханна тIема гIулакхашка дIадохийтар сов а доакх цо. Бакъда из, 1966 шера промышленни продукци совгIа яккхара темп (6,7 процент) 1965 шера планах лаьрхIа хинначул лохагIа я. ЛохагIа я, керттерча даькъе, цхьайолча лаьтта леладеча йоккхийча районашка йоккха оттар бахьан долаш ялат лаьрхIа хинначул кIеэигагIа даьккхандаь. Цудухьа индустри (белггала аьлча, кхачан) дегIайоалаяра темп юртбоахама ресурсаш теркал а еш оттаяьй.

Цхьабакъда, 1965 шера лийрхIа хинначул кIезигагIа ялат чудена хилар цхьанна а тайпара потребителa Iаткъаргдолаш дац СССР-е де дезар даьд баха нах маьккаца, крупашца, хьоарах яьча хIамашца боаррамагIа Iалашбара. ХIаьта 1966 шера планах лаьрхIача темпех дувца вай доахке, уж, ховш мадарра, цкъан ахаззеи лакхагIа я американскичарел. ХIаьта, цул совнагIа, дийце мегаргдац советски планашка оттаяь темпаш массаза а тIеххоачашъеш хилар. Духхьал из дар СССР экономически реформа чакхъяккхара хьакъехьа яь решенеш кхоачашъяро «йиш хулийтаргья кхы тIа а производства кхоачамаш гучадаха, хIаьта цунах 1966 шера промышленни производство лакхъяра темп дикка лакхлургхилар лархIа а деза» аьнначa Н. К. Байбакова Лакхехьарча Совета VII-ча сессе дагадохийтар.

ХIанз кхохкаденна латтача дунен халкъашта юкъерча хьалашта, империалисташ, къаьстта а США, тIема авантюрашка, белггала аьлча Вьетнаме лоаттабеча бIехача тIемага бюджетера хьежаду ахчаш совдоахаш болча хана, СССР Лакхехьарча Совето мехка обороний низ чIоагIбарга 600 миллион сом дукхагIа хьожадаьд ахча 1965 шерарчул. Цхьабакъда, цу гIулакхага дIадохийтача ахчай удельни дозал бюджетера дIадохийтача дерригача ахчашта юкъе дукхагIа хиннадац. 1965 шера оборонага хьожадаь ахча бюджетера дерригa дIадохийтачох 12,9 процент дар, 1966 шера — 12,8 процент.

Ховш мадарра, къаман доход шин фонда екъаш я: накоплении потреблении. ХIанз потребленe дакъа лакхде торо йолаш я Советски паччахьалкхе. Масала, нагахьа санна СССР ерригa къаман доход 1966 шера 6,4 процент лакхагIа хуле, потребленe фонд 6,8 процент лакхлургья. Цу фонда удельни дозал 73 процентага кхоачаш лакхлургда. «ХIаьта, нагахьа санна, — аьлар ше доклад еш Н. К. Байбакова, — накопленe фонда цхьа дакъа чуIе цIенош, больницаш, школаш, бахача наьха гIулакх ду кхыйола учрежденеш хьалъярга дIадохийташ хилар а тIехьа лаьрхIача, халкъа эшараш кхоачашдарга хьожадеш дола дерригa материальни рузкъаш ерригача къаман доходах дукха совгIа-эшашагIа доацаш 80 процент хургда».

1966—1970 шерашта лаьрхIа пхе шера план ювца гаргакхаьчай СССР. ХIаьта цу плана тIа белгалъяь хургья советски халкъа материальни хьал-торо лакхъяра йола лоархIамера мероприятеш.

Илья АГРАНОВСКИЙ,
АПН комментатор.

Кердача шера интервью

Маьлха гонахьа цхьаьнха го баьккхаб вай Лаьтто. Кердача, 1966 шера чу волаш, хозача дешашца дагадоха безам боагIа дIадаха шу а. Советски наха дика шу дар из, хIаьта тхона — космонавташтеи космос тохкараштеи — къаьстта а хьуакъаме дар дIадаха шу: Лаьттанна гонахьарча арен, вай Лаьттан естественни

МАШАРА ГIУЛАКХАШТА ХИЙЛА КОСМОС

спутника — Бетта, Маьлха системерча вайна гаргагIа йолча планетай къайленаш тахкари гучахари духьа сигальяхийтай итташ космически аппараташ. ДIадахача шерара тхона вIаллагIа а йиццалургйоаца событи, бакъдар аьлча, «Восход-2» яхача космически кемаца-спутникаца сигал а даха, лаьттанна гонахьа гобоахаш тхо лелача хана саг дунен тIа эггара хьалха кема кабина чура космосе дIаара а ваьнна, из ше Лаьттан спутник а хинна дIаэттар яр. Гучадаьдар, нах кема кабина чухьа а боацаш, арахьа, космосе а хила йиш йолаш хилар. ТIаккха цун маIан да Бетта тIа, Марса тIа, сигаларча кхыча планеташ тIа гIолла а уж лелалургболаш хилар.

Лаьттаннеи Маьлхаи гонахьарча орбиташка гIолла хIанз гобоахаш лел Советски «Космосаш», «Зондаш», «Электронаш», «Молнеш» «Протонаш», кхыйола космически аппараташ. Цар цигара гучадоах вай планета тIа Сага ираза духьа пайда эца безаш дола космоса хьакъехьара керда хIамаш.

ЛоархIаме хIамаш Iалаьмате дукха даьд дIадахача шера американски космонавташеи Iилмахошеи. Оаха даькъала бувц уж цу толамашцеи кердача шерацеи. Шеай эггара хьалхара спутник Лаьттанна гонахьарча орбита тIа яьккхай французски Iилмахоша. Уж а бувц оаха даькъала.

Настта «готта» хила тарлу космосе... Сигала ахара законодательство уттае езаргья. Космосе ахар — Iалаьмате чоалхане комплексни проблема. Эггара кердагIа йолча хIанзарча техникаца бу оаха болх. Из еррига техника эзараш специалисташа дакъа доацаш йола къахьегамеи Iилмаи из ерригa йоккха синтез, — «космонавтика» яхача дешо чу мел лаьца хIама, — из да советски халкъа, шун къахьегамах хьахиннар, деза новкъостий. Боккха Малх хи тIадамо чулоацаш санна, тха сигалдахен космосе гIолла лелеи дийзача цу низ болча ракеташеи космически кемашеи чулаьцаб болхлой, инженерий, техникий, конструкторий, Iилмахой къахьегам, ахархой, хьехархой, художникий къахьегам (ракета а ма йий искусства бокъонца йола произведени!). Космос караерзаеш оаха беча балха юкъе дакъа ца лоацаш хетаргахьа, знаней цхьаккха а дакъа, цхьаккха тайпа специальность, цхьаккха тайпа професси хургьяц.

Цхьаккха оагIорахьара, космонавтика толамаш — вай мехка коммунизма материально-техническии база сихагIа хьалъяра, берригача наьха хьал-торо тоаяра хиланза даргдоаца дукха Iилмаш дегIаккхувлараи эргадоахаш тоадараи йола низ бола «ускоритель».

СССР летчиктий-космонавтий цIерах дерригаш а Кердача шераца даькъала дувц оаха шо, деза новкъостий. Машар бола шу хилда укханах, даим вай берий кертош тIа сийрда хьежалба массаза а къаьга Малх, аххa машарерча гIулакхашта мара ма тохнийла космически ракеташа планеташта юкъера аренаш.

Иразе моаршали хилда шоана, деза новкъостий!

Павел БЕЛЯЕВ,
Советски Союза Турпал, СССР летчик-космонавт.
Алексей ЛЕОНОВ,
Советски Союза Турпал, СССР летчик-космонавт.
(АПН).